

ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ

Старко Г.Г.

*вчитель I категорії
ЗОШ I-III ст. с. Озерної*

СТВОРЕННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ ЯК ЗАСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ТА СТРУКТУРИЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

На сучасному етапі освіти неможливо уявити без оволодіння новими високотехнологічними інструментами підтримки педагогічної й навчальної діяльності, ефективність яких зумовлена використанням технологій візуалізації.

Технології візуалізації дають змогу перетворювати великі обсяги навчального матеріалу у формати, компактні й водночас ефективні для сприйняття, усвідомлення й засвоєння, що виступають опорою у вирішенні нагальних педагогічних проблем, таких як інтенсифікація і гуманізація освітнього процесу, його адаптація до потреб, запитів і когнітивних особливостей молодого покоління, підвищення якості й результативності навчання та багатьох інших [2].

Головне завдання при вивченні навчальної дисципліни – зацікавити учня, змусити його самостійно досліджувати певну галузь, вивчати для себе щось нове, цікаве, корисне. Одним з найкращих способів систематизації навчального матеріалу на уроках української літератури є ментальні карти (карти знань). Проте, на жаль, ця технологія ще не до кінця зрозуміла вчителям і не зовсім освоєна.

Проблемам упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес присвячені праці В. Бикова, Р. Гуревича, М. Жалдака, Ю. Дорошенка, Ю. Запорожченка, І. Захарової, І. Кухаренка, Є. Полат, І. Роберт, І. Селевка, П. Стефаненка, В. та І. Трайньових, М. Шишкіної та ін. Використанням вузькоспеціалізованих онлайн-сервісів у навчальному процесі займаються такі науковці як В. Биков, Р. Гуревич, І. Захарова, Є. Патаракін та ін. Питання використання ментальних карт у

навчальному процесі відображене також у працях закордонних учених, як-от: Б. Санто, В. Хартман, Б. Твісс, Р. Фостер, Й. Шумпетер та ін. Першим, хто розвинув сам термін «ментальна карта» у своїх працях, був Тоні Б'юзен [1].

Термін «карта знань» або «ментальна карта» запропонував Тоні Б'юзен, який чимало зробив для просування технології використання таких карт в освіті й управлінні, а також спростив способи їх створення. Він запропонував радіальні карти знань, тобто карти, що будуються навколо якоїсь центральної думки або проблеми [1].

Ментальні карти допомагають реалізувати один із найважливіших принципів педагогіки – принцип наочності. Карти знань дають змогу охопити все одним поглядом, оскільки блок-схема показує найвагоміше в асоціативних порівняннях та зв'язках [2]. На превеликий жаль, проблемам використання ментальних карт присвячено дуже мало праць, адже цей метод сприймання матеріалу є новим і недостатньо вивченим.

Головна перевага ментальних карт – можливість охопити картину в цілому і впорядковано відобразити свої думки. Побудова ментальної карти допомагає розкласти матеріал на частини і запам'ятати його. Розглянемо ті переваги, які приносить метод інтелект-карт в освітній процес [3].

Узагалі, суть побудови ментальної карти полягає в тому, щоб за допомогою зрозумілих символів, образів, об'єктів, асоціацій, якими мислить людина, наочно зобразити цілісну картину знань про предмет вивчення або розгляду. Це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі. Ментальні карти є універсальними, їх можна застосовувати в різних сферах розумової діяльності, зокрема для підготовки планів, творчих проєктів, різноманітних тренінгів [5].

Гнучкість карт знань на уроках української літератури дозволяє розглядати будь-яку тему або питання, вони можуть використовуватися для всього класу, групи або індивідуально. Відзначимо, що можливості карт знань на уроках української літератури дозволяють покращити пам'ять, згадати факти, слова і образи, генерувати ідеї, надихнути на пошук рішення, продемонструвати концепції і діаграми, аналізувати результати або події, підсумувати інформацію, здійснити навігацію матеріалом, що вивчається, організувати взаємодію між учнями в груповій роботі або рольових іграх.

Ментальні карти можна створювати по-різному. Перші прототипи записувалися вручну на папері у вигляді схем, що за своєю структурою нагадували дерево. Але сучасний рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє створювати карти знань онлайн, робити їх інтерактивними, використовуючи онлайн-ресурси. На сьогоднішній день існує досить великий ряд онлайн-сервісів для створення карт знань, а саме FreeMind, Free Mind Map-Freeware, Xmind, Bubbl.us, Spinscape.

Розглянемо переваги, які приносить метод ментальних карт в освітній процес [4].

– Карта знань допомагає реалізувати один із найважливіших принципів педагогіки – принцип наочності. Ментальна карта дає змогу охопити все одним поглядом, тому що блок-схема показує найвагоміше в асоціативних порівняннях та зв'язках.

– Принцип побудови інтелект-карт корисно використовувати на підсумкових уроках. Узагальнення даних по темі відображається в одній схемі, вся інформація трансформується в асоціативні зв'язки між навчальними поняттями. Так, наприклад, для узагальнення вивченого матеріалу доцільно провести урок із застосуванням ментальних карт (покликання № 1) по темі: «Ліна Костенко. Історико-фольклорна основа історичного роману у віршах «Маруся Чурай». Духовне життя нації крізь призму нещасливого кохання» (українська література 11 клас). (Вигляд ментальної карти за покликанням № 1 https://drive.google.com/drive/folders/15dW_OqUuCkjdduO8wy-drupO_ducrYRX?usp=sharing)

– Ментальні карти можна будувати під час конспектування великих за об'ємом творів – замість довгих конспектів та витрат часу для запису матеріалів учень формує лише одну блок-схему.

– Метод майндмепінгу дозволяє розвинути творче мислення учнів.

– Метод інтелект-карт розвиває логіку та вміння згортати весь навчальний матеріал до найважливішого, підвищує якість та інтенсивність навчання, тренує пам'ять.

– Використання карт допомагає учням підвищити концентрацію уваги.

Отже, використання ментальних карт у ході вивчення української літератури дозволяє учням набути таких умінь: виділяти головну ідею, розпізнавати взаємозв'язки, розвивати асоціативне мислення, творчо підходити до вирішення проблем, самостійно знаходити оригінальні ідеї, швидше й ефективніше засвоювати матеріал.

Таким чином, можна стверджувати, що ментальні карти в освіті – це сучасний компактний спосіб викладення навчального матеріалу, який зробить будь-який урок цікавим і пізнавальним, а також дозволить учням самостійно засвоїти матеріал за допомогою вузькоспеціалізованих онлайн-ресурсів, що дозволяють створити ментальні карти (карти знань), а вивчення функціональних можливостей ментальних карт і становитиме перспективу подальших розвідок.

Список використаних джерел:

1. Бьюзен Т. Супермышление / Т. Бьюзен; пер. з англ. Е.А. Самсонов. – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2003. – 304 с.
2. Оленець С.Ю. Технології ефективного засвоєння інформації під час навчання у вищому навчальному закладі / С. Ю. Оленець // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. – 2016. – Т. 16, Вип. 2. – С. 275–278.
3. Терещенко Н.В. Сучасні тренінгові методи навчання. Методичні рекомендації створення інтелект-карти з навчальної дисципліни «Політологія». – К.: КНЕУ, 2008. – 28 с.
4. Черній М. Карти знань як засіб збільшення ефективності засвоєння навчального матеріалу учнями та їх застосування за допомогою веб-сервісів // Проблеми підготовки сучасного вчителя Збірник наукових праць. УДПУ ім. П. Тичини. – Умань. – 2012. – № 6. – Ч. 1. – С. 87–93.
5. Шахіна І.Ю., Медведєв Р.П. Використання ментальних карт у навчальному процесі // Наукові записки. – Випуск 8. – Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Частина 3. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – С. 73–78.